

Tekstin on koonnut tutkija FM, KTM Jorma Häkkinen, Turun ammattikorkeakoulu

Perinteisen ruokokaton valmistus Lounais-Suomessa

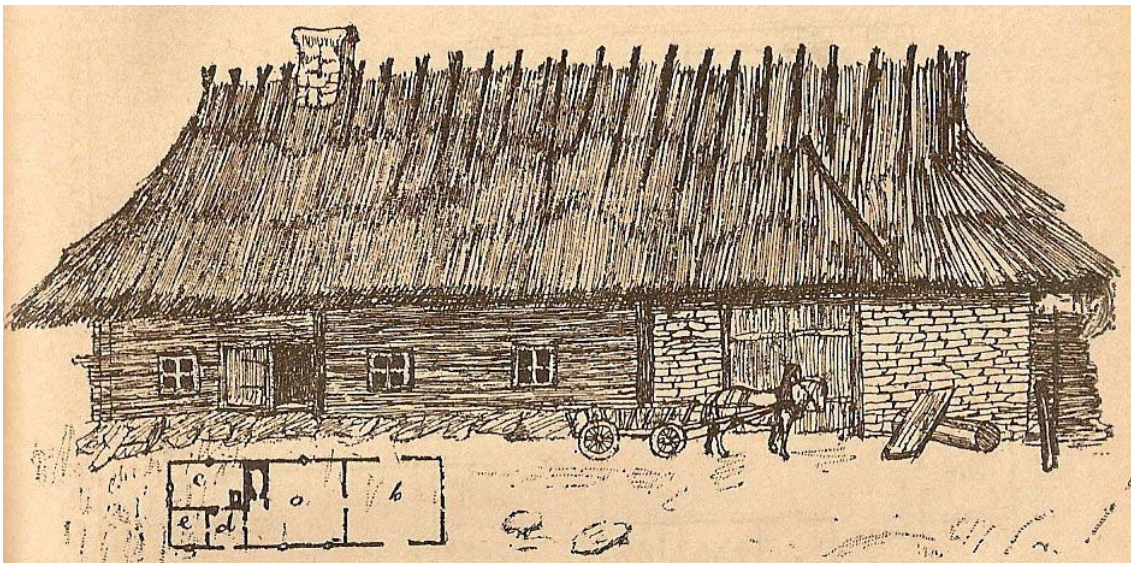
Ruokokatto rakennetaan vuoliaisten, joiden väli on n. 50 cm, tai lautakaton päälle. Katto rakennetaan räystäältä harjalle. Räystästä vasten asetetaan piirut maasta samassa kulmassa kuin katon lape. Piiruihin lyödään naulat sille etäisyydelle katon reunasta, mikä halutaan räystäään leveydeksi. Naulojen varaan laitetaan lauta tukemaan ruokoja. Ruokokimput laitetaan reunimmaisen kattovuoliaisen varaan niin, että puolet kimpusta jää sen ala- ja puolet yläpuolelle. Ruokokimppujen tyvet ovat lautaa vasten ja kukintopäät harjan suuntaan. Seuraavat kerrokset asetetaan niin, että edellisen kerroksen latvat peittyvät ylempien tyvien alle. Tällöin vesi valuu katolta alas hyvin, eikä katto mätäne helposti. Ensinnäkin täytetään koko harjan pituus ja sitten siirretään koko kerros paikalleen yhdellä kertaa, jotta siitä tulisi tasainen. Kun lappeet on täytetty, asetetaan harjalle pieniä kimppuja, joiden latvat taittuvat vuorotellen eri harjan puolille. Harjan päihin sidotaan solmuja, jotka estävät kattoa valumasta alas. Katolle asetetaan lisäksi painoksi kahdelta sivulta karsittuja kuusia, jotka kiinnitettiin harjalle tyvistään ristikkäin tapeilla. Kuuset pantiin niin lähekkäin, että niiden oksat olivat ristikkäin. Reunimmaisten kuusten oksat kierrettiin kiinni kattovuoliaisiin.. Räystäään suuntaisesti kiinnitettiin kuusiin tapeilla painopuita ja kaikkein tuulisimmissa paikoissa saatettiin panna kiviä painoksi. Painopuut pantiin katolle räystäältä alkaen. Lopuksi räystäisiin pannut apulaudat ja tasoitetaan räystäiden reunat.

Lähteet:

1. Mikko Mykkänen: Olki- ja ruokokatto Suomessa ja Virossa. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.2003.
2. Maaret Eloranta: Ruokokaton valmistus Rymättylässä. Haastattelukertomus 4/1978. Museovirasto

Perinteinen ruokorakentaminen Virossa

Tyypillinen virolainen talonpoikaisasutus on riihitupa. Tuparakennusten yhteinen tuntomerkki on, että niihin kuuluu kolme osaa: 1) riihitupa, jonka toisella puolella on 2) luuva ja toisella yksi tai useampia 3) kamaria.



Riihituparakennus. Reteli. Länsi-Viro. Pohjapiirros: a) tuppa, b) luuva, c) kamari, d) eteinen, e) varastohuone. Piirros: A.O. Heikel

Riihituvan katto on nelilappeinen valmikatto, jonka kummassakin päässä on harjan alla kolmikulmainen savureikä, jota reunustavat saksekat, hevosenpääkoristeiset savulaudat. Katon kannattimina käytettiin parruja ja kateaineena olkia tai rannikolla ruokoja. Hyvin sileitä ja tiheitä kattoja tehtiin saarilla. Katon pinta lyötiin sileäksi erityisellä uurtteisella lapiolla. Katon valmistuttua painoksi pantiin harjan kohdalta yhteen sidottuja riukuja, ns. malkoja, tai ”variksenjalat”, jotka antoivat katolle koristeellisen ulkonäön. Valmikattoja on myös suuremmissa ulkorakennuksissa, aitoissa ja navetoissa.

Aitat

Aitat ovat ensisijaisesti ruoka-aineiden ja talouskalujen säilytyspaikkoja, mutta niitäkin on tilapäisesti, pääasiassa tosin vain kesäisin, käytetty myös asunoina. Virolaisessa maalaistalossa ovat juuri aitat olleet niitä rakennuksia, joiden suhteen jo vanhastaan on pidetty tavallista enemmän silmällä arkkitehtonisia kauneusarvoja. Aitan hirret ovat usein mahdollisimman tasapaksuista puista tai ne on piiluttu sileiksi. Nurkat on hakattu niin puhtaiksi kuin suinkin, ja etupuolen ylempien hirsien ulkonevat päät on leikattu konsolien tapaan. Ne kannattavat räystästä, joka seinästä etäämmälle ulottuen muodostaa oven eteen syvän katoksen. Monin paikoin Itä- ja Etelä-Virossa, siellä täällä myös saarilla, tällainen katos nojautuu riviin pylväitä, jotka siten muodostavat omalaatuisen avoimen kuistin. Pylväät on usein profiloitu leikkauksin. Aittarakennuksen saattaa kuitenkin ennen muuta näkyviin se, että se on sijoitettu korkeille nurkkakiville tai puolittain avoimelle kivijalalle. Tämä rakenteellinen erikoisuus tekee tarpeelliseksi erityisen korkean permannon tai portaat katoksen alle aitan oven eteen. Kaakkois-Virossa tunnetaan paikoitellen myös kaksinkertaisella parvekkeella varustettuja aittoja. Virolaiset aittarakennukset ovat muotonsa puolesta nimenomaan balttilaisten kansojen aittarakennusten läheisiä sukulaisia. Paikoitellen ruoka-aitat sisältävät myös alkeellisempia piirteitä, joista olennaisimpina mainittakoon multapermanto ja laipion puuttuminen.”



Aitta. Saarenmaa, Kihelkonna. Kuva Gustav Ränk

Lähteet:

1. A.O. Heikel: Rakennukset Teremisseillä, mordvalaisilla, virolaisilla ja suomalaisilla. Akatemiallinen Väitöskirja. SKS. Helsinki 1887.
2. Gustav Ränk: Vanha Viro. Kansa ja kulttuuri. SKS. Turku 1955.

Googlasta: rehielamu, rehetuba,